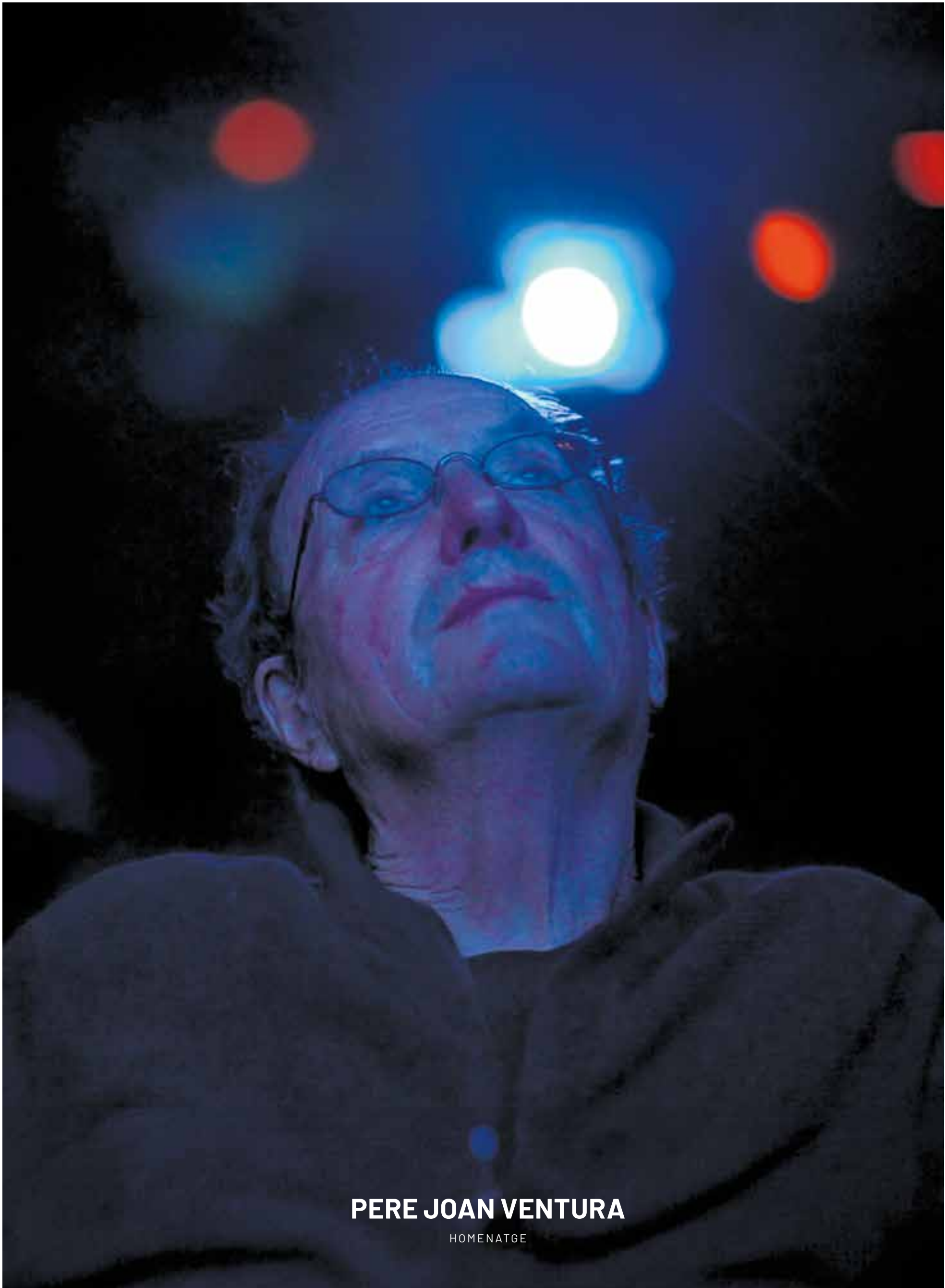

PERE JOAN VENTURA

HOMENATGE

SALUTACIÓ

Pere Joan Ventura va ser una figura clau en el cinema compromès del nostre país. La seva contribució al món audiovisual, sempre amb treballs que no deixaven de banda la perspectiva crítica i responsable, amb imatges que han servit d'instrument per donar veu a allò que incomoda, per defensar drets, per preservar la memòria i per construir comunitat a través de la cultura, és indiscutible.

I nosaltres, a Castellar del Vallès, hem tingut la sort de tenir-lo sempre vinculat personalment i professionalment al poble. Va recuperar l'esperit del cineclub antifranquista dels anys setanta i va contribuir a mantenir viu el cinema com a espai de debat i de pensament compartit. Quan el Califòrnia va tancar, no va acceptar que la pantalla s'apagués definitivament: va treballar perquè la sala tornés a ser punt de trobada.

Enguany, el BRAM! li ret homenatge. Un homenatge merescut i necessari que es completa amb la publicació que teniu a les mans i que veu la llum en el marc d'aquesta mostra que ell va impulsar l'any 2009 i on continuarà present any rere any, en cada projecció i en cada debat.

Aquesta publicació és molt més que un recull de textos i imatges sobre la vida i obra. És un recorregut per la seva feina com a cineasta militant, pel seu activisme incansable i per la seva manera d'entendre la cultura i la vida. És una invitació a comprendre la profunditat d'una figura que va saber unir creació artística i responsabilitat social. Hi descobrim un home coherent, tenaç, convençut que el cinema podia interpellar consciències i contribuir a fer una societat més justa.

El millor homenatge que li podem fer és mantenir viu aquest esperit crític, inspirar-nos amb la seva manera d'entendre el cinema. Continuar defensant una cultura valenta, coherent i arrelada al territori. Continuar creient que explicar el món ja és, en si mateix, una manera de canviar-lo.

Gràcies, Pere Joan.

Yolanda Rivera Dueñas
Alcaldeessa de Castellar del Vallès

PERE JOAN VENTURA, UNA MIRADA COMPROMESA

Hi ha persones que fan cinema.

I n'hi ha d'altres que entenen el cinema com una eina per intervenir en el món i transformar la realitat.

Pere Joan Ventura va entendre molt aviat que una càmera no és mai neutral. Que filmar és prendre partit. Que mirar és un acte polític. I que el cinema pot ser, en temps foscos, una finestra oberta a la llibertat.

Nascut a Castellar del Vallès en una postguerra marcada pels silencis i les absències, el cinema va ser per a ell una descoberta vital. Primer com a espectador, després com a cinèfil inconformista, més tard com a cineasta compromès.

Sempre amb una mateixa convicció: posar les imatges al servei dels drets de les persones i de les lluites col·lectives, des d'un compromís ferm amb l'activisme social i polític, sovint absent dels relats hegemònics.

La seva trajectòria travessa el cinema clandestí, la militància antifranquista, la televisió pública, el documental social i el treball amb noms clau del cinema català i espanyol. Però també travessa —i això és essencial— la vida cultural del seu poble: el cineclub, el BRAM!, el debat compartit, l'educació de la mirada.

No era un home de grans discursos, però quan parlava triava molt bé les paraules. El Pere Joan no va buscar mai el protagonisme. Va preferir el treball en equip, la discreció i la coherència entre el que es pensa i el que es fa. Darrere la càmera, al marge de les modes, va ser fidel a una idea de cinema amb voluntat transformadora i profundament humana.

Aquesta exposició és una invitació a recórrer la seva vida, la seva obra i el seu llegat. Però també és una invitació a mirar —com ell ens va ensenyar— amb consciència crítica.

Imatges d'infància i de joventut de Pere Joan Ventura. A l'esquerra, apareix juntament amb Pere Rivera i Lluís Fargas.

LA INFANTESA. EL CASTELLAR DELS ANYS QUARANTA I CINQUANTA

Pere Joan Ventura va néixer al número 136 del Passeig el 29 de gener de 1946. El seu pare, d'arrels pageses i procedent de Sant Llorenç Savall, va venir a Castellar i va muntar una bòbila a Puigverd; la seva mare era d'Olesa de Montserrat.

La infància transcorre en el Castellar de la postguerra, marcat per les mancances materials, el control ideològic i una vida quotidiana austera, però també per una intensa vida comunitària. És el Castellar de les escoles nacionals, on a classe s'imposa el castellà i els rituals del règim franquista. Un poble on els nens passen el dia al carrer, improvisen jocs, fan projeccions amb cinema NIC i colleccionen matrícules de cotxes.

Les nits d'estiu s'allarguen amb cadires a les portes de les cases, converses a la fresca i criatures que juguen fins tard. La Setmana Santa, en canvi, imposa el silenci, la foscor i l'aturada absoluta de qualsevol alegria.

En aquell Castellar aparentment tranquil, l'any 1949 deixa un pòsit de fets tràgics que acabaran gravats a la memòria del poble: un conflicte laboral a l'empresa tèxtil Tolrà, amb tres morts, i l'assassinat de dos maquis per part del règim franquista.

Amb el temps, aquells silencis es convertiran en preguntes. I les preguntes, en mirada crítica. Aquest és el Castellar dels primers records de Pere Joan Ventura.

”

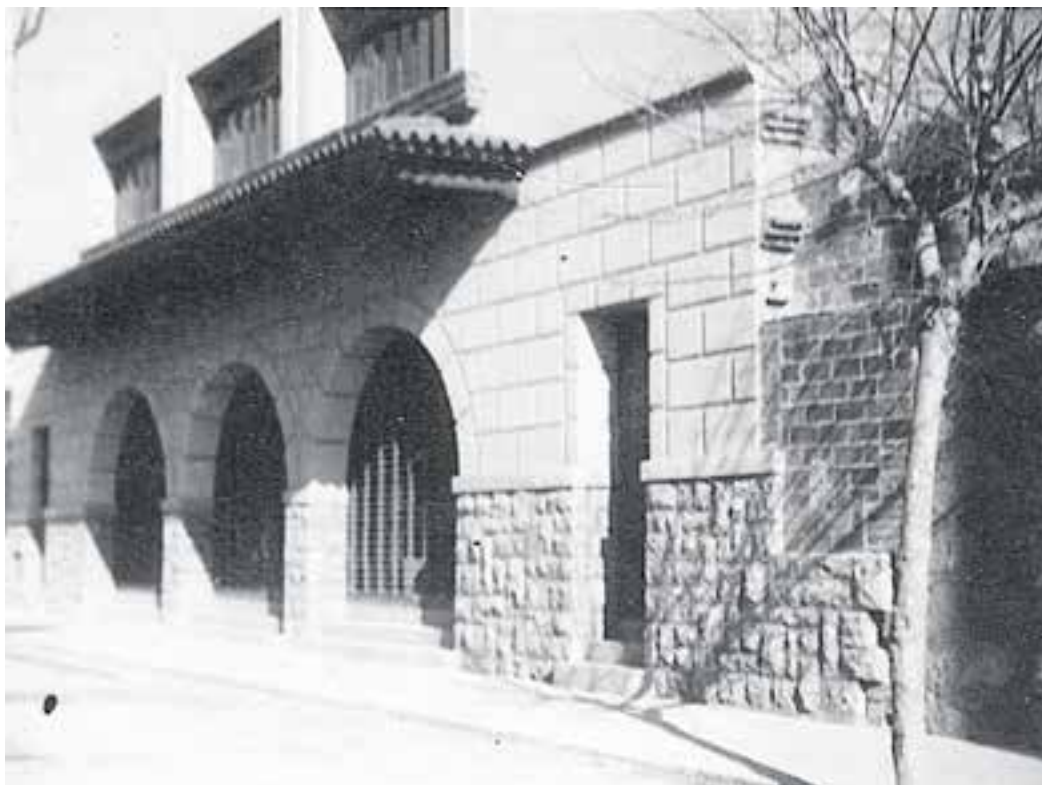
Els diumenges la tieta se m'emportava a missa i en sortir em comprava un brioix de ca l'Andreví, que m'agradava molt. Menjar un brioix valia una missa.

“

“L'ambient de les nits d'estiu el recordo amb tendresa. Cadires a les portes, gent asseguda, els nens corrent. No volies que s'acabés mai la nit.”

“En aquella època sorties del 'colle' i els carrers eren nostres. Muntàvem un partit de futbol a qualsevol lloc.”

“La Setmana Santa era tremenda. Era com si s'hagués mort tota la família. No hi havia cap divertiment.”

Façana del Cinema Califòrnia.

EL DESCOBRIMENT DEL CINEMA: UNA FINESTRA OBERTA AL MÓN

A mitjans dels anys cinquanta, el Cinema Califòrnia es converteix en el primer gran espai de descoberta. Cada sessió és una escapada del món quotidià, un viatge cap a altres realitats possibles en un temps marcat pel control, la censura i la grisor del franquisme.

A la sala fosca, sempre a primera fila, el cinema deixa de ser només entreteniment: **“Assistir els diumenges a la sala del Cinema Califòrnia era com fer un viatge que et traslladava d’un lloc a un altre del món. La pantalla es convertia en una finestra oberta, en una finestra de llibertat. Després s’encenien els llums i tornaves a la realitat”.**

El cinema també és espai de transgressió, de descoberta i, fins i tot, de resistència infantil contra la censura: **“Estàvem veient *Trapezio* quan es va aturar la projecció i van entrar el capellà i la Guàrdia Civil per fer fora els menors. Ens vam amagar sota les butaques i vam poder acabar de veure la pel·lícula. Al capellà li va quedar per sempre el nom de Mossèn Trapecio.”**

Aquella fascinació s’estén més enllà del cinema del poble. A l’escola, durant l’esbarjo, el joc es converteix en rodatge improvisat, i la imaginació s’alimenta de pel·lícules, d’actors i d’històries que deixen empremta.

Amb els anys, aquelles primeres experiències s’amplien als cineclubs, a les sales d’art i assaig i als nous corrents cinematogràfics que li obren definitivament la mirada: **“El neorealisme italià, el *free cinema* anglès, la *nouvelle vague* francesa i els cinemes de l’Est van ser una gran escola per a mi i van reforçar el meu desig de fer cinema”.**

Rossellini, Godard, Resnais, Risi, Losey o la fascinació per Claudia Cardinale formen part d’aquesta educació cinematogràfica. No com a mites intocables, sinó com a referents que li mostren que el cinema pot ser una eina per entendre la realitat i, potser, per transformar-la.

Aquí neix una convicció que ja no l’abandonarà mai: el cinema com a finestra oberta al món.

Cartells d’algunes de les pel·lícules preferides de Pere Joan Ventura.

Amb Roser Lort, que va ser secretària del cineclub dels anys setanta.

Cartells i publicitat del Cineclub Castellar dels anys setanta.

Teresa Tort de Val, amiga de Pere Joan Ventura:

”

Va començar la seva militància de ben jove i va utilitzar la cultura com a forma de resistència. El cineclub n’era una clara mostra, un espai de resistència cultural, social i política. Era home de poques paraules, però tenia carisma i influència en una part de la gent jove que va arribar al cineclub buscant espais de llibertat i de debat cultural. El Pere Joan va jugar un paper molt important a l’hora d’integrar aquesta gent jove en la lluita antifranquista i a la militància política a Castellar. Sempre va defensar amb dignitat i amb el seu peculiar sentit de l’humor la història d’aquells anys, fugint de tota mena d’heroïcitats.

“

A finals dels anys seixanta, Pere Joan Ventura impulsa a Castellar la creació d’un cineclub amb un fort component antifranquista. La iniciativa reprèn una primera experiència cineclubista anterior i esdevé ràpidament un espai de trobada, debat i presa de consciència política individual i col·lectiva.

Les sessions es feien al Cinema Califòrnia, a l’Ateneu i al Centre Parroquial, en format 35 mm, 16 mm o 8 mm. S’hi projectaven pel·lícules prohibides o d’accés difícil, sovint de manera clandestina, i els cinefòrums acabaven convertint-se en autèntiques assemblees polítiques.

La programació està molt vinculada a les lluites locals. En moments de conflicte laboral a l’empresa Tolrà, com el de 1975, es va programar *Hay que quemar a un hombre*, dins d’un cicle dedicat al món del treball. Per a molts participants, el cineclub és la porta d’entrada a la militància política. En el cas de Pere Joan Ventura, al PSUC.

L’entitat va superar el centenar de persones associades, majoritàriament joves. Després de la mort del dictador va entrar en declivi i va anar desapareixent lentament coincidint amb l’arribada de la democràcia.

“Un cineclub a Castellar ha d’informar i mostrar les obres més significatives del cinema i sensibilitzar tothom envers els inqüestionables drets de l’home.” (*Forja*, octubre de 1970)

“Sempre he buscat bretxes, assumptes sobre els quals intervenir per reflectir-los. Projectàvem pel·lícules prohibides o de molt difícil accés: *Viridiana*, *La hora de los hornos*, *Hay que quemar a un hombre*, pel·lícules de Llorenç Soler, documentals sobre la Guerra Civil o cinema dels països de l’Est.” (*L’Atalante*, juliol-desembre 2016)

Façana de la Botiga Aixelà, situada a la Rambla de Catalunya. Autors: Oriol Maspons, Julio Ubiña.
Fons Fotogràfic O. Maspons / Arxiu Històric del COAC.

Pere Joan Ventura, en dues imatges de l'època.

L'ESCOLA AIXELÀ

A finals dels anys seixanta, Pere Joan Ventura fa el pas decisiu de l'afició a la formació cinematogràfica. Concretament, a l'Escola Aixelà, una experiència formativa singular i semiclandestina que neix a Barcelona el 1968 en un context de manca d'escoles oficials de cinema i de fort control ideològic.

L'Aixelà no és una escola convencional. Installada al soterrani d'una botiga d'imatge i de so situada a la Rambla, funciona amb discreció i al marge de l'oficialitat. Més que impartir classes reglades, esdevé un espai de trobada, de debat i d'experimentació, on el cinema es pensa col·lectivament i es practica des de la realitat immediata.

El castellarenc hi assisteix per recomanació de Miquel Porter i Moix, a qui havia visitat per ensenyar-li uns curtsmetratges. A la plantilla de professors hi havia, entre d'altres, el mateix Porter i Moix, Manuel Vázquez Montalbán, Romà Gubern, Pere Portabella, José Luis Guarner o l'hongarès András Boglár, deixeble de Pudovkin.

Per a Pere Joan Ventura, aquell espai suposa una descoberta accelerada: del cinema, però també de la política, del compromís social i d'una manera d'entendre les imatges com a eina d'intervenció. Allà coneix, entre d'altres, Anastasi Rinos i Lluís Zayas.

Aixelà posa les bases d'un teixit de persones antifranquistes que, poc després, sortiran al carrer amb càmeres per filmar allò que els mitjans oficials no podien —o no volien— mostrar.

Aquí comencen els primers rodatges, l'aprenentatge pràctic i una trajectòria que ja no es pot separar del cinema militant.

“No era una escola de cinema autoritzada. Es portava amb molta discreció i es feia al soterrani d'una botiga. Allà ho descobreixes tot gairebé de cop: el cinema, la política, el socialisme, se t'obre tot un món de possibilitats.”

Pere Joan Ventura

“Vaig dir que no volia fer cursos ni ensenyar res. Convertiria allò en una assemblea. Treballaríem només amb els materials que portessin els alumnes i amb sessions crítiques col·lectives.”

Pere Portabella

“Aixelà es va convertir en un nucli formatiu que cobria el buit d'una escola de cinema. D'aquí va sorgir un grup de persones que vam sortir al carrer amb càmeres, amb moltes precaucions, per filmar el que realment passava.”

Roc Villas

Rodatge de *Pont de Varsòvia*. Hi apareixen Pere Joan Ventura, Pere Portabella, Carles Cabecerán, Tomàs Pladevall i Lluís Zayas.

Pere Joan Ventura sobre Carles Santos:

”

Vaig conèixer Carles Santos a finals dels anys seixanta arran de col·laborar en els rodatges de Pere Portabella, juntament amb el director de fotografia Manel Esteban. Tots tres vam trobar una sintonia molt especial que es va mantenir al llarg dels anys.

“

“Carles Santos sempre estava disposat a trencar tots els esquemes convencionals, utilitzant la música com una fúria creativa.”

“Amb el Carles havia anat diverses vegades a París per fer circular les pel·lícules clandestines que rodàvem sobre les mobilitzacions antifranquistes, i tornàvem amb pel·lícules prohibides a Espanya que es passaven per circuits alternatius.”

Participació de Pere Joan Ventura en la filmografia de Pere Portabella

- 1970** – *Poetes catalans* (col·laborador, alumne d'Aixelà)
- 1970** – *Vampir-Cuadecuc* (ajudant de càmera)
- 1972** – *Umbracle* (actor)
- 1973** – *Miró tapís / Miró la forja* (ajudant de càmera)
- 1974** – *El sopar* (segon operador)
- 1976** – *Informe general* (so directe)
- 1989** – *Pont de Varsòvia* (ajudant de direcció)

ELS PRIMERS RODATGES I LA RELACIÓ AMB PERE PORTABELLA

Pere Joan Ventura inicia els primers rodatges a finals dels anys seixanta, en paral·lel a la seva formació a l'Escola Aixelà. En aquest període compagina diverses feines amb una dedicació creixent al cinema, participa activament en cineclubs i roda els seus primers treballs en formats amateurs.

L'any 1967 realitza *Món 67*, el seu primer film en 8 mm. Poc després inicia el projecte documental *Sidón mata Basora*, centrat en els fets de 1949 a l'empresa tèxtil Tolrà. Aquests fets van acabar amb la mort del director de la fàbrica Tolrà, Josep Basora, i de Josep M. Valls, fill del propietari de l'empresa, així com del treballador que els va matar, Cándid Sidón, posteriorment abatut per la Guàrdia Civil. Tot i que va quedar inacabat, el material filmat a Castellar el 1969 apunta ja cap a un cinema arrelat a la memòria històrica i al conflicte social.

L'any 1970 roda diversos curtmetratges en 16 mm —*Les cadires*, *600i Postal*— i, com a alumne de l'Escola Aixelà, participa en el rodatge de *Poetes catalans* (1970), de Pere Portabella. El film documenta el Primer Festival Popular de Poesia Catalana al Teatre Price, un acte cultural inequívocament polític en plena dictadura. Aquest rodatge marca l'inici d'una relació professional i humana amb Portabella que s'estendrà durant dècades.

Pere Portabella és una figura clau del cinema català contemporani, productor de *Viridiana* de Buñuel i referent del cinema d'avantguarda i polític durant el franquisme. Portabella concep el cinema com una pràctica cultural i de resistència, una mirada que marcarà profundament el Pere Joan.

Un dels moments més significatius d'aquesta col·laboració és *El sopar* (1974), un rodatge clandestí filmat el mateix dia de l'execució de Salvador Puig Antich i centrat en la situació dels presos polítics. Pere Joan Ventura té un paper clau en la localització de la masia de la Roca, a Sant Llorenç Savall, un espai discret que permet filmar la trobada amb seguretat.

La relació amb Pere Portabella no s'esgota en aquells anys. Es projecta en el temps i reapareix en diferents moments, tant en la trajectòria professional del Pere Joan com en la vida cultural de Castellar del Vallès. No és casual que la primera projecció del BRAM! fos *El silenci abans de Bach*, ni que la mostra acollís posteriorment un homenatge a Manuel Esteban, company de Ventura a TVE i director de fotografia de diversos films del mateix Portabella.

L'any 2015, Portabella coprodueix, juntament amb El Gran Wyoming, el documental *No estem sols*, dirigit per Pere Joan Ventura, sobre els moviments socials sorgits arran del 15M. És la confirmació d'una relació sostinguda en el temps, basada en una mateixa concepció del cinema com a eina de pensament crític.

Frames del curt *Manifestacions a Barcelona*,
1 i 8 de febrer, 1976 (Grup de Producció).

Extracte de llibreta de Pere
Joan Ventura amb anotacions
de registres de rodatges del
Grup de Producció i TVE.

CINEMA CLANDESTÍ. EL GRUP DE PRODUCCIÓ

A inicis dels anys setanta, Pere Joan Ventura participa en la creació del Grup de Producció, una xarxa de cineastes, fotògrafs i tècnics vinculats a l'oposició al règim que utilitzen el cinema com a eina de contrainformació. No era una estructura formal, sinó una xarxa de complicitats basada en la confiança i el compromís polític.

En aquest espai va coincidir amb professionals com Manel Esteban, director de fotografia, col·laborador habitual de Pere Portabella, o Georgina Cisquella. Junts van articular una manera de filmar col·lectiva, discreta i eficaç, al servei de la lluita antifranquista.

L'objectiu era mostrar allò que el règim silenciava: manifestacions, vagues, conflictes laborals i repressió policial. Les imatges no estaven pensades per a les sales comercials, sinó per sortir del país i arribar a televisions i mitjans estrangers, especialment del nord d'Europa. La televisió sueca en va ser un dels principals destinataris.

El cinema clandestí es feia en condicions precàries. Una part de la pel·lícula s'aconseguia reutilitzant sobrants de rodatges de Televisió Espanyola. El revelatge es feia amb la complicitat d'alguns treballadors de Foto Film, o bé en altres laboratoris casolans. Sovint, els films viatjaven a París, al circuit internacional de solidaritat amb l'antifranquisme, des d'on es distribuïen.

El Grup de Producció va arribar a rodar desenes de pel·lícules. Entre molts d'altres, Pere Joan Ventura va organitzar el rodatge de la manifestació de l'1 de maig de 1973 a Sant Cugat convocada per l'Assemblea de Catalunya i en la qual van participar gairebé 8.000 persones.

Un altre moment significatiu van ser les manifestacions per l'amnistia de l'1 i el 8 de febrer de 1976 a Barcelona, amb catorze equips de filmació desplegats. Pere Joan Ventura participa en el rodatge i en un muntatge d'urgència que incorpora, de manera inèdita, les comunicacions policials enregistrades durant les protestes. Aquest material, avui dipositat a la Filmoteca de Catalunya, constitueix un document històric de primer ordre.

Aquestes pràctiques continuen en altres moments clau, com la Diada de l'11 de setembre de 1976 a Sant Boi, on es registren novament comunicacions policials que Pere Portabella incorporarà a la pel·lícula *Informe general*.

“La pel·lícula per filmar, en aquella època, la vam aconseguir perquè jo havia entrat a treballar a televisió, amb Manel Esteban. Quan anaves a fer un reportatge en 16 mm, t'emportaves quatre rotllos i en gastaves dos i mig. Aquell mig el guardàvem, el posàvem en bobines de trenta metres i anàvem tirant així. Hi va haver una part d'aquell material que va subvencionar Televisió Espanyola.”

“Si t'enganxaven, et podien caure uns quants anys de presó. I que et *matxaquessin* les càmeres i et correguessin a hòsties.”

“Vam filmar conflictes com Nou Barris, actes de solidaritat amb Salvador Allende, la vaga de Motor Ibérica de 1976... sempre en condicions molt precàries.”

“Les manifestacions es feien a la tarda i això suposava un problema seriós per la il·luminació. Buscàvem solucions com rodar a prop dels fanals.”

Entrevista del programa *Giravolt* de TVE al president Tarradellas a l'exili (Saint-Martin-le-Beau, França, juliol de 1977). Hi apareixen Pere Joan Ventura, Manel Esteban i Georgina Cisquella.

Imatges dels anys de Pere Joan Ventura a TVE. Hi apareix juntament amb Manel Esteban.

LA TELEVISIÓ. PROFESSIONALITZACIÓ I MIRADA CRÍTICA

L'any 1973, Pere Joan Ventura abandona les ocupacions extracinematogràfiques i inicia una dedicació professional plena al món audiovisual. Poc després comença a treballar a Televisió Espanyola a Catalunya, primer als estudis de Miramar i, a partir de 1983, a Sant Cugat, com a operador de cinema, reporter gràfic i tècnic en diversos programes informatius.

En aquesta etapa treballa estretament amb Manel Esteban, director de fotografia i cineasta militant, amb qui manté una relació professional i personal molt estreta. Treballa en programes esportius —*Sobre el terreno*, *Polideportivo*— i participa en transmissions de futbol, motociclisme o boxa, així com en programes informatius com *Giravolt*, on coincideix amb Georgina Cisquella, en un context encara marcat per les dinàmiques autoritàries del final del franquisme.

Al Circuit Català, el Pere Joan compagina la feina audiovisual amb una intensa activitat sindical a CCOO. Durant quatre o cinc anys és president del Comitè d'Empresa de RTVE a Catalunya, alhora que continua participant en rodatges fora de la televisió. Posteriorment, es trasllada a la seu central de TVE a Madrid com a reporter. Ja als anys noranta, després d'un període d'excedència, torna a treballar intensament a televisió en programes com *Informe semanal* o *En portada*.

En aquest context destaca el seu paper com a realitzador a la sèrie *Los años vividos* (1992), una ambiciosa reconstrucció de la història recent d'Espanya a partir de la memòria personal de més de 150 testimonis, guardonada amb el Premi Ondas i amb una audiència de fins a tres milions d'espectadors.

Al programa *Quién sabe dónde*, dirigit per Paco Lobatón, impulsa reportatges de recuperació de la memòria sobre persones desaparegudes durant la Guerra Civil, impulsant al programa una dimensió social i històrica poc habitual fins aleshores.

Paral·lelament, dirigeix documentals per a televisió com *Subcomandante Marcos: Viaje al sueño zapatista* (1995), codirigit amb Georgina Cisquella, o *Guatemala: La hora de la verdad* (1998).

Més enllà de TVE, participa en documentals d'intervenció social per a altres cadenes impulsats amb El Gran Wyoming i Georgina Cisquella. Codirigeix *Me estoy quitando* (1999), emès per Telecinco, o *En la calle* (2006), coproduït per La Sexta i Madrid Positivo, guardonat amb el Premi Reina Sofia. El 2007 realitza *El Severo me duele*, emès també a La Sexta.

La televisió esdevé per a Pere Joan Ventura un altre espai de lluita: un lloc des d'on continuar filmant la realitat, posar imatges a la memòria i qüestionar el relat oficial.

Pere Joan Ventura i Georgina Cisquella amb el subcomandante Marcos l'any 1995.

Pere Joan Ventura i Vicente Aranda al rodatge d'*Intruso*.

Teresa Font i Pere Joan Ventura l'any 1986 al rodatge d'*El Lute I*.

EL CINEMA PROFESSIONAL: AJUDANT DE DIRECCIÓ I COMPLICITATS CREATIVES

A mitjans dels anys vuitanta, Pere Joan Ventura inicia una etapa de dedicació intensa al cinema de ficció, després d'anys de rodatges militants, documentals i televisius. S'incorpora de manera estable a equips cinematogràfics professionals, especialment com a ajudant de direcció, una funció clau en l'articulació creativa i organitzativa dels rodatges.

En aquesta etapa destaca la seva col·laboració continuada amb Vicente Aranda, amb qui treballa en títols rellevants del cinema espanyol dels anys vuitanta i noranta, com *El Lute, camina o revienta* (1987), *El Lute II, mañana seré libre* (1988), *Si te dicen que caí* (1988), *El amante bilingüe* (1992) o *Intruso* (1993), així com en la sèrie televisiva *Los jinetes del alba* (1990).

La muntadora de totes aquestes pel·lícules, la castellanenca Teresa Font, ja tenia una relació d'amistat amb Pere Joan Ventura. S'havien conegut el 1976, quan ella iniciava la seva trajectòria i ell treballava a Televisió Espanyola, i el Pere Joan l'havia orientat en els primers passos professionals posant-la en contacte amb muntadors i tècnics com Raúl Román o Anastasi Rinos. Més endavant, quan Teresa Font es trasllada a Madrid per continuar la seva trajectòria, és ella qui facilita la incorporació de Pere Joan Ventura al món del cinema a la capital.

Paral·lelament, el Pere Joan participa també en projectes d'altres cineastes, com Jaime Camino, amb qui col·labora com a auxiliar de direcció a *Dragon Rapide* (1986) i continua col·laborant amb Pere Portabella, amb qui treballa com a ajudant de direcció a *Pont de Varsòvia* (1989).

Una de les pel·lícules d'aquest període, *Si te dicen que caí*, inclou una escena rodada a l'exterior del castell de Clasquerí, on es pot reconèixer la capella de Santa Bàrbara, un detall que estableix un vincle subtil entre el cinema professional i les arrels castellanenques. En aquest rodatge coincideix amb un altre bon amic: el director artístic, Josep Rosell.

Pere Joan Ventura, càmera en mà, en una imatge on apareix també l'actriu Bo Derek.

Pere Joan Ventura, a l'esquerra de la imatge, amb Imanol Arias, Vicente Aranda, Antonio Valero i Victoria Abril.

Els col·laboradors habituals

Pere Joan Ventura tenia un mètode de treball pausat i reflexiu: avançava a poc a poc, s'ho pensava molt i prenia notes amb cura. En aquest procés, va ser clau el suport dels seus col·laboradors habituals. Destaquen especialment Georgina Cisquella, en tasques de guió i codirecció, i Anastasi Rinos, com a muntador, així com una llarga llista de professionals amb qui va treballar de manera continuada, entre els quals Lucía Andújar, Gemma Alfós, Aymar del Amo, Alberto Molina o Enric Escofet.

EL CINEMA COM A INTERVENCIÓ SOCIAL (2002–2023)

A partir de l'any 2002, la trajectòria de **Pere Joan Ventura** com a director es consolida plenament en l'àmbit del cinema social i polític, amb una filmografia marcada per la voluntat d'intervenir en la realitat, fer visibles conflictes silenciats i situar les persones al centre del relat. No es tracta només de documentar fets, sinó d'acompanyar processos col·lectius, escoltar les veus implicades i construir imatges amb capacitat de generar consciència i debat. La seva filmografia com a director dibuixa una línia clara: un cinema útil, arrelat a la realitat, que entén les imatges com una eina per intervenir en el món i no només per explicar-lo.

Aquest gir s'inicia amb ***El efecto Iguazú*** (2002), un documental sobre la lluita dels treballadors de Sintel que, després de ser expulsats del mercat laboral, van instal·lar el Campamento de la Esperanza al passeig de la Castellana de Madrid. Rodada des de dins de l'acampada, la pel·lícula acompanya durant mesos la resistència pacífica dels treballadors i posa en evidència la invisibilització mediàtica del conflicte. Guardonada amb el Premi Goya al millor documental, ***El efecto Iguazú*** esdevé una obra clau del cinema militant i consolida Pere Joan Ventura com una veu pròpia dins el documental social.

Els anys següents continua explorant aquesta línia amb projectes col·lectius i d'intervenció directa. A ***¡Hay motivo!*** (2004), participa amb el curt ***Cena de capitanes***, un homenatge al capità del ***Prestige*** que denuncia el desplaçament de responsabilitats en una de les pitjors catàstrofes ecològiques recents. Aquell mateix any dirigeix ***La vida efímera***, el segment rodat a Guinea Equatorial dins del projecte ***En el mundo a cada rato***, produït amb UNICEF, on aborda la mortalitat infantil i les mancances del sistema sanitari des d'una mirada humana i directa.

El cinema de Pere Joan Ventura també s'obre a la defensa del territori i del medi amb ***Plou i fa sol*** (2013), un retrat coral dels pagesos del Parc Agrari del Baix Llobregat. Rodada durant quatre anys, la pel·lícula reivindica l'agricultura periurbana i de proximitat, alhora que denuncia les amenaces urbanístiques i especulatives que planen sobre aquests espais fràgils, però essencials per a l'equilibri ecològic.

El seu compromís amb els marges socials es manté en obres com ***No estem sols*** (2015), una cartografia del moviment 15M i de les resistències ciutadanes sorgides a partir del 2011. El documental recorre diverses ciutats de l'Estat per mostrar la creativitat, la força col·lectiva i la capacitat d'organització de moviments com la PAH, les mareas en defensa dels serveis públics o les iniciatives culturals de protesta, fugint deliberadament del relat d'herois individuals.

En la mateixa línia, ***Coca-Cola en lucha. Cuando David se enfrentó a Goliath*** (2016), codirigit amb Georgina Cisquella, documenta la lluita dels treballadors de la planta de Coca-Cola de Fuenlabrada contra el tancament de la fàbrica i l'acomiadament col·lectiu convertint el conflicte laboral en un relat de resistència sostinguda davant una multinacional.

La seva obra més recent, ***Un vas d'aigua per a l'Elio*** (2018–2023), tanca aquest recorregut amb una mirada íntima i profundament política sobre la memòria històrica. El film reconstrueix la història d'Elio Ziglioli, un maqui anarquista italià assassinat a Castellar del Vallès l'any 1949, a partir d'un procés d'investigació, exhumació i identificació que posa el focus en els silencis de la postguerra i en la necessitat de justícia democràtica. Amb aquest projecte, Pere Joan Ventura retorna simbòlicament als seus orígens i sintetitza una trajectòria marcada per la coherència, la responsabilitat i el compromís amb les històries dels vençuts.

Projectes no realitzats

Al llarg de la seva trajectòria, Pere Joan Ventura també va treballar en projectes que no van arribar a materialitzar-se, però que formen part del seu univers creatiu i polític. Entre aquests, destaquen:

Un projecte de ficció sobre els aiguats de 1962 i la fàbrica Tolrà que duia per títol ***El año de las lluvias*** (1993–1994), amb guió escrit conjuntament amb Joaquim Jordà.

La cocinera de Durruti, una pel·lícula basada en el relat d'una milicià que cuinava per a la columna de Buenaventura Durruti, un projecte que va quedar pendent després d'un intens procés de recerca sobre els límits entre memòria, mite i història.

Roda de premsa de presentació de la 1a Mostra de Cinema de Castellar del Vallès BRAM!, l'any 2009.

CINECLUB I BRAM!, EL CINEMA COM A EXPERIÈNCIA COMPARTIDA

L'any 2009 va néixer la Mostra de Cinema de Castellar del Vallès BRAM!, impulsada per Pere Joan Ventura conjuntament amb altres ciutadans i amb el suport de l'Ajuntament.

El projecte es va gestar amb una voluntat clara: promoure un cinema independent, crític i de qualitat, entès com una eina de transformació social, d'educació a les aules i de participació de les entitats. Alhora, el BRAM! esdevé un espai per posar en valor el cinema català, els talents emergents, el sector audiovisual i el patrimoni fílmic del territori.

Amb els anys, la mostra s'ha consolidat com un projecte cultural de referència al municipi, creixent en programació, activitats complementàries i públic. Hi han passat cineastes i professionals de primer nivell, com Pere Portabella, Fernando Trueba, David Trueba, Benito Zambrano, Jon Garaño, Jose Mari Goenaga o Agustí Villaronga, entre molts altres.

Per al Pere Joan, el BRAM! no era només una mostra de cinema. Era una manera d'entendre la vida cultural del poble. Sovint insistia que no es tractava de programar pel·lícules sense criteri, sinó de fer-ho amb sentit, amb mirada crítica i amb voluntat d'interpellar l'espectador.

El 2011, la mostra propicia la recuperació d'un cineclub estable al municipi: el Club Cinema Castellar Vallès (CCCV). Pere Joan Ventura n'assumeix la presidència des de la seva fundació i fins a la seva mort. El cineclub, format per públic organitzat, programa projeccions en versió original cada divendres a la nit a l'Auditori i esdevé un punt de trobada setmanal per a persones que entenen el cinema com una experiència compartida. Des de 2012, el CCCV coorganitza el BRAM! i en reforça el caràcter col·lectiu.

La tasca de Pere Joan Ventura al capdavant del BRAM! i del cineclub no es pot entendre sense la seva manera de ser: discreta, poc amiga del protagonisme, però profundament compromesa. Va saber posar la seva experiència professional al servei del poble i construir un projecte col·lectiu sòlid, exigent i viu.

El Ple municipal del 20 de desembre de 2022 va reconèixer aquesta trajectòria amb l'atorgament de la Medalla de la Vila, el màxim reconeixement del municipi. Un homenatge que va arribar no només per la seva trajectòria professional, sinó també per l'empremta profunda que havia deixat en la vida cultural de Castellar del Vallès.

D'on sorgeix el nom BRAM!

El nom BRAM!, proposat pel mateix Pere Joan, evoca el so de la sirena del Pitu de Can Barba, que durant dècades va marcar els torns de treball de l'empresa tèxtil Tolrà. Un so profundament arrelat a la memòria col·lectiva del poble. *Bram* és també un crit: de memòria, de denúncia i de dignitat.

Les mongetes del ganxet

Una altra de les seves idees més celebrades va ser l'obsequi de la mostra: les mongetes del ganxet, producte amb denominació d'origen, que es lliuren als convidats i als directors de les pel·lícules més ben valorades pel públic. Amb aquest gest, el Pere Joan convertia un producte local en símbol cultural i en regal institucional del municipi.

Fotografia de la primera junta del Club Cinema Castellar Vallès, l'any 2011.

“El BRAM! és una bona injecció de cinema i ha aconseguit la complicitat del públic. Que hi hagi gent que digui que vol veure quinze o vint pel·lícules. És una mica l'altaveu del cineclub, una manera de participar en l'activitat social del poble.”

“Als anys setanta, quan vam fer el cineclub, els cineclubs eren plataformes antifranquistes en general. Hi podia haver algun cineclub apolític, però en general era una manera d'expressar un cert antifranquisme i s'utilitzaven pel·lícules per poder parlar de la situació política. En consultar els arxius hem vist que la majoria de gent del cineclub dels anys setanta tenia 20 anys. Ara la majoria de gent del cineclub actual en té tres vegades més.”

“Evidentment, el cineclub d'ara no és una plataforma anti-res. Probablement, el que té el cineclub d'ara és mantenir el sentit d'allò comú, no és el mateix veure el que vulguis en una plataforma a casa teva que anar al cinema, a una sala fosca, i compartir les pel·lícules amb una pila de gent.”

Diferents moments
de la vida de Pere
Joan Ventura,
amb família,
amics i companys
del cineclub.

LES AFICIONS I EL VINCLE AMB CASTELLAR

Més enllà del cinema, Pere Joan Ventura era un home profundament lligat a la natura, a la cuina i a la vida compartida. Era un gran aficionat a anar al bosc, a buscar bolets i espàrrecs, i aprofitava molts viatges professionals per conèixer els boscos i els entorns naturals de les ciutats.

La cuina era una altra de les seves grans passions. Al llarg dels anys va reunir una biblioteca immensa de llibres de cuina i va convertir l'acte de cuinar en un gest de comunitat. A gairebé tots els rodatges, quan s'acabava la pel·lícula, preparava un àpat de celebració per a tot l'equip. Amb el temps, feia broma dient que potser la gent recordava més aquells dinars que no pas la seva feina darrere la càmera.

Els anys de més activitat cinematogràfica van coincidir amb una etapa vital intensa, marcada per trobades i celebracions. A casa seva, a Madrid, s'hi ajuntaven sovint desenes de persones: actors, directors, professionals de la televisió i amics del món cultural. Aquelles reunions formaven part d'una manera de viure oberta, compartida i vital.

Malgrat viure molts anys fora, Pere Joan Ventura no va perdre mai el vincle amb Castellar del Vallès. Hi tenia records durs del franquisme, però també amistats profundes i vivències molt estimades. La posada en marxa del BRAM! i del cineclub van reforçar aquest retorn emocional i cultural al poble.

”

Sempre he anat mantenint el vincle amb gent que estimo molt, que conec de sempre. Si sumo, he estat gairebé més anys fora que dins [del poble], però mai he perdut el vincle.

“

Rodatge de *Plou i fa sol*, al Parc Agrari del Baix Llobregat.

FILMOGRAFIA

Direcció

- 2023** *Un vas d'aigua per a l'Elio* (documental)
- 2018** *Un vas d'aigua per a l'Elio* (curtmetratge)
- 2016** *Coca Cola en lucha. Cuando David se enfrentó a Goliat* (migmetratge codirigit amb Georgina Cisque
- 2015** *No estem sols* (documental)
- 2013** *Plou i fa sol* (documental)
- 2010** *Calendari Pirelli* (curtmetratge documental)
- 2006** *En la calle* (documental codirigit amb El Gran Wyoming)
- 2004** *¡Hay motivo!* (llargmetratge col·lectiu, direcció del curt *Cena de capitanes*)
- 2004** *En el mundo a cada rato* (documental)
- 2002** *El efecto Iguazú* (documental)
- 1999** *Me estoy quitando* (documental codirigit amb El Gran Wyoming i Georgina Cisque
- 1998** *Guatemala: la hora de la verdad* (documental, TVE)
- 1995** *Subcomandante Marcos: viaje al sueño zapatista* (documental)
- 1990 92** *Los años vividos* (sèrie de TVE de deu capítols)
- 1981** *Diada Nacional de Catalunya* (noticiari de l'Institut de Cinema Català, codirigit amb Antoni Martí)
- 1980** *Badalona contaminació* (curtmetratge, 35 mm)
- 1979** *L'Ajuntament de Barcelona* (noticiari, 35 mm, codirigit amb Georgina Cisque
- 1970** *Les cadires* (curtmetratge, 16 mm)
- 1969** *Sidón mata Basora* (projecte inacabat, 16 mm)
- 1967** *Món 67*(curtmetratge, 8 mm)

Altres

- 2018** *Hotel explotación: las Kellys* (dir. Georgina Cisque
- 2007** *El Severo me duele* (dir. El Gran Wyoming) - Realitzador
- 2006** *Gong @ Montserrat, 1973* (dir. Manel Esteban) - Càmera
- 1997** *Buscados con cargo* (televisió) – Editor i sotsdirector
- 1993-1998** *¿Quién sabe dónde?* – (televisió) – Editor i sotsdirector
- 1993** *Intruso* (dir. Vicente Aranda) – Ajudant de direcció
- 1992** *El amante bilingüe* (dir. Vicente Aranda) – Ajudant de direcció
- 1990** *Los jinetes del alba* (sèrie de televisió, dir. Vicente Aranda) – Ajudant de direcció
- 1989** *Pont de Varsòvia* (dir. Pere Portabella) – Ajudant de direcció
- 1988** *Si te dicen que caí* (dir. Vicente Aranda) – Ajudant de direcció
- 1988** *El Lute II, mañana seré libre* (dir. Vicente Aranda) – Ajudant de direcció
- 1987** *El Lute, camina o revienta* (dir. Vicente Aranda) – Ajudant de direcció
- 1987** *Dragón Rapide* (dir. Jaime Camino) – Auxiliar de direcció
- 1986** *Tiempo de silencio* (dir. Vicente Aranda) – Auxiliar de direcció
- 1980** *A Kreutzer* (dir. Lola Besses) – Càmera, fotografia
- 1978** *Nemo* (dir. Jesús Garay) – So directe
- 1976** *Informe general* (dir. Pere Portabella) – So directe
- 1973** *El sopar* (dir. Pere Portabella) – Segon operador
- 1973** *Miró la forja* (dir. Pere Portabella) – Ajudant de càmera
- 1973** *Miró tapís* (dir. Pere Portabella) – Ajudant de càmera
- 1973** *Advocats laboralistes* (dir. Pere Portabella) – Ajudant de càmera
- 1972** *La censura del franquismo* (dir. Manel Esteban) – So directe
- 1972** *Umbracle* (dir. Pere Portabella) - Actor
- 1971** *Vampir-Cuadecuc* (dir. Pere Portabella) – Ajudant de càmera
- 1970** *Poetes catalans* (dir. Pere Portabella) – Col·laborador com a alumne del curs de l'Escola Aixelà

COMIAT

Pere Joan, amb la teva experiència ens has inoculat la passió pel cinema. Ens has ajudat a educar la mirada. Gràcies a tu sabem que *una pel·lícula poden ser milers de pel·lícules*. Perquè com tu deies, **“cada pel·lícula és vista segons les nostres experiències, perquè no depèn de qui la fa sinó també de qui la interpreta i de qui la veu”**.

També hem après a sortir del cinema i a dir frases que ja formen part del nostre vocabulari compartit: *“és bonista”, “es deixa veure”, “és efectista”, “és petita però està bé”, “té coses”, “té sentit cinematogràfic”*... o, senzillament, *“no m’ha interessat”*.

Has plantat una llavor i ens deixes un llegat immens. Hem après moltíssim al teu costat. Per això, a partir d’ara, ens sentirem una mica orfes de la teva expertesa, de les teves propostes als marges, de la teva saviesa i de la teva mirada cinematogràfica. Tu, que ens deies que en els tres primers plans d’una pel·lícula ja es podia intuir si valia o no la pena, ens obligues ara a esforçar-nos molt més per saber-ho veure.

Ens deixa el mestre, però aquí seguim: un munt d’aficionats al cinema que farem de cada projecció del cineclub i del BRAM! un petit homenatge en honor teu. Ens comprometem a continuar defensant l’empremta d’un cinema compromès, combatiu i profundament humà. El cinema que tu ens has impregnat.

I seguirem fidels, encara que sigui a contracorrent, al lema que presideix el pòster de l’entrada de casa teva: **“Sea usted joven, vaya al cine”**.

Pere Joan, t’hem estimat i et recordarem sempre.

Gràcies per tots aquests anys.

La Junta del Club Cinema Castellar Vallès, 31 de juliol de 2025

Publicació dedicada a Pere Joan Ventura amb motiu de l’homenatge realitzat a la Mostra de Cinema de Castellar del Vallès BRAM! 2026.

Edició: Ajuntament de Castellar del Vallès

Agraïments: Anna Ventura Cisqueuella, Anastasi Rinos, Georgina Cisqueuella, Carme Rivera, Pere Rivera, Teresa Tort, Lluís Zayas, junta del Club Cinema Castellar Vallès.

